

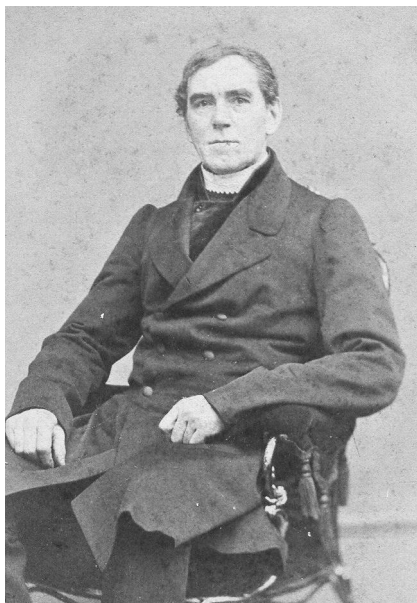
Je až s podivem, že doposud zůstaly téměř na periferii badatelského zájmu dvě tak vynikající osobnosti českého národního obrození jako je Jan Karel Rojek a jeho přítel Josef Mnohoslav Roštlapil, které ve 40. – 60. letech 19. století znamenaly pro vlastence zdejšího regionu totéž, co pro předchozí generaci Josef Liboslav Ziegler a jeho družina. Byl – li Ziegler se svými přáteli první, kdo ve zdejší krajině zahájil uvědomělý a organizovaný zápas za probuzení českého národa, pak ve změněných podmínkách 40. – 60. let téhož století tento odkaz převzali a dovršili vlastenci soustředění okolo bohoslavického expozity Jana Karla Rojka.

*

Jan Karel R o j e k se narodil v Litomyšli 31. března 1804 jako syn tamního měšťana Františka Rojka a jeho manželky Anny. Dětství prožil ve Veličce u Olomouce, kde také vychodil i hlavní školu. Gymnazium a filozofii vystudoval ve svém rodišti v letech 1815 – 1822. Potom odešel na teologii do Hradce Králové, kde byl v roce 1827 vysvěcen na kněze.

První dvě léta až do roku 1829 působil jako kaplan v Polné a Kruceburku, kdy byl 22. června téhož roku ze zdravotních důvodů přeložen do Nového Města nad Metují.

Ihned po svém příchodu na nové působiště zahájil Rojek buditelskou činnost. Bylo to nejprve horlivé propagování a půjčování české literatury školní mládeži i dospělým. V roce 1832 zorganizoval mezi novoměstskými měšťany z dobrovolných příspěvků založení chudinského fondu, z něhož bylo koncem roku zakoupeno soukromé tzv. Venclíkovo divadlo. Rojek vytvořil z místních ochotníků tzv. *Domácí hereckou společnost*, jejíž činnost zahájil 5. listopadu 1832 Štěpánkovou veselohrou *Půjčka za oplátku*. Novoměstští ochotníci si dokonce troufli – a nutno poznamenat že úspěšně – i na operu C. M. von Webera *Strážník kouzelník*. Stržené peníze byly určeny chudinskému fondu a k dalšímu zvelebení divadla.

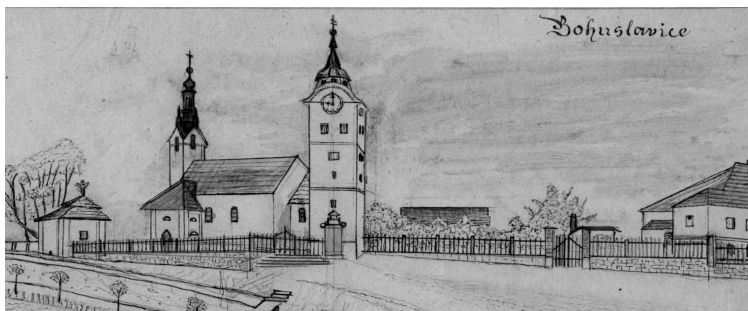
Jan Karel Rojek

Svoje sociální cítění projevil Rojek téhož roku 1832 návštěvami a materiální pomocí nejchudším, když ve městě a okolí řádila epidemie cholery.

Ihned po nástupu do Nového Města nad Metují obrátil Rojek svoji pozornost k regionální historii. S nevšední pílí a horlivostí počal studovat písemnosti děkanského i městského archivu a soustřeďovat tak prameny, které se staly základem jeho pozdějších *Matrik vikariátu opočenského a panství novoměstského*, které jsou vlastně soupisem tamních památek. V této souvislosti nelze opomenout vydatnou pomoc, kterou mu poskytoval tehdejší novoměstský zkušený radní Josef Kohout.¹

Za svoji všestrannou činnost byl čtyřiatřicetiletý J. K. Rojek 28. října 1838 jmenován čestným měšťanem Nového Města nad Metují. Později, již jako poslanec zemského sněmu, dosáhl též čestného měšťanství v Dobrušce, Opočně, Červeném Kostelci i jinde.² Od 27. listo-

padu 1839 jej biskupská konzistoř přeložila do Bohuslavic jako expozitu tamní lokálie.³ Bohuslavický pobyt byl nejvýznamnějším údobím Rojkova života a bohuslavická fara se tehdy stala střediskem vlastenců širého okolí, jakýmisi druhými Dobřanami.

Kostel a fara v Bohuslavicích

Dne 18. března 1840 se Rojek účastnil slavnostní instalace Jana Prokopa Vítečka za faráře v nedalekých Přepychách. Tam se seznámil s Josefem Roštlapilem, o pět let mladším kaplanem, který právě týž den odcházel z Přepych na své nové působiště do Dobrušky.

Roštlapil o tomto setkání, které bylo pro společné osudy obou mužů přímo osudové, později napsal: „A to byl ten den památný pro nás oba, v němž jsme se poznali, našli a přáteli zůstali až do smrti. Vždyť nás jedna vroucí, neúmorná láska k vlasti, ku zvelebení a jejímu blahu k sobě táhla, spojovala, podněcovala k obětím i sebetěžším, jevíc se tehdy zvláště tím, že jsme správně mluvit i psát se jali, mládež i lid tak mluvit i psát poznenáhlu učili, v něm lásku a úctu k jazyku mateřskému budili, rozněcovali a čítáním knih šířili.“⁴

*

Josef Mnohoslav R o š t l a p i l se narodil 15. srpna 1809 v Kostelci nad Orlicí v domě čp. 62 jako jeden z devíti dětí pekaře Antonína Roštlapila.⁵ Gymnázium studoval v Rychnově n. Kn.,

v Praze, opět v Rychnově n. Kn. a v Hradci Králové, kde ho spolu s Josefem Kajetánem Tylem vyučoval také Václav Kliment Klicpera. Po absolvování filozofie v Litomyšli navštěvoval jeden rok v Olomouci práva. To však již byl po smrti obou rodičů (matka mu zemřela v roce 1825 a otec o tři roky později) i po smrti většiny sourozenců odkázán výhradně na podporu staršího bratra Antonína, kněze lokalisty v Šubřově na Moravě.⁶ A byla to svízelná hmotná situace, která ho v roce 1831 přiměla ke vstupu do hradeckého semináře, kde byl roku 1835 vysvěcen na kněze. Avšak pro nadbytek novosvěcenců nesehnal v duchovní správě místo a působil proto po dva roky jako vychovatel a domácí učitel v rodině statkáře Františka Žejklice v Domoradicích u Vysokého Mýta.

Josef Mnohoslav Roštlapil

Teprve v roce 1837 se stal kaplanem v Miletíně u vlasteneckého faráře Jana Arnolda, který však byl pro svoje pokrokové názory zakrátko odstraněn.⁷ V Miletíně se Roštlapil také seznámil a spřátelil s tamním rodákem a básníkem Karlem Jaromírem Erbenem. A zde rovněž, ovlivněn Arnoldovým nástupcem administrátorem Janem Černým, počal soustavně studovat astronomii. Hloubku dosažených

znalostí v tomto oboru, pochopitelně úměrných tehdejší době, nejlépe dokazují astronomická hesla v Riegrově slovníku naučném, jejichž autorem pod šifrou „Rl“ je Josef Roštlapil.⁸

V Miletíně však brzy upadl v nemilost úřadů jak pro svoji vlasteneckou činnost, tak i pro horlivou obhajobu vyštvaného faráře Arnolda.⁹ Proto byl v roce 1839 z trestu přeložen do německé obce Schwarzenthal (Černý Důl) v Krkonoších. Ale ještě týž rok se dostal za kaplana do Všestar u Hradce Králové a opět koncem téhož roku do Přepych a odtud pak v roce 1840 do Dobrušky, kde působil jako kaplan po 16 let až do roku 1856.

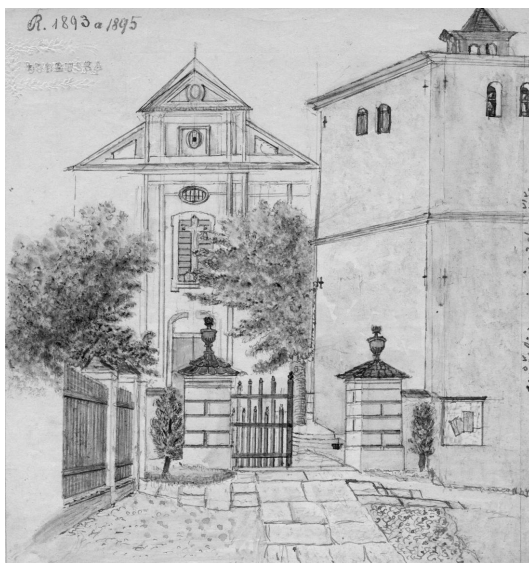
Ihned po svém příchodu do Dobrušky započal Roštlapil s drobnou uvědomovací národní činností, především mezi mládeží.

„... Přestěhovav se téhož 18. března 1840 za kaplana do Dobrušky, počal jsem nejprve ducha národního tam křísiti a buditi, kdež se v nejlepším úmyslu ad maiorem Dei gloriam po městě a magistrátu, ve škole i na děkanství šmahem germanizovalo.“¹⁰

Pro svého přítele K. J. Erbena sbíral po dobušském okolí národní písně a pověsti, báje i lidová říkadla, jichž mu zaslal celou řadu. Vřelý Roštlapilův vztah k této činnosti snad nejlépe dokazuje úryvek z jeho dopisu Erbenovi ze 7. ledna 1842“ „... Uznáte – li to za hodné, by jedna neb druhá píseň do Vaší sbírky přijít mohla, bude mne těšiti, že jsem Vám něčím posloužil, alespoň na dobré vůli neschází. Věřte, že kdykoli moci budu, rád a ochotně to činím, dobře věda, že tím mnohé kvítko na nivě vlastenecké se uchová, ježto by snad dříve neb později navždy uvadnulo...“¹¹

V souvislosti s Roštlapilovou sběratelskou činností nebude snad zbytečné připomenout historii vzniku Erbenovy balady *Zazdění*. Roštlapil upozornil svého přítele na tragický konec mladé manželky Mikuláše mladšího Trčky z Lípy Kateřiny ze Šelenberka a na Kosti, kterou dal pro nevěru její manžel roku 1507 zaživa zazdít. Erben, inspirován tímto dramatickým líčením, ponurou událost básnický zpracoval.¹² Jak vysoce si Erben cenil Roštlapilovy pomoci, vyjádřil v úvodu ke své sbírce *Prostonárodní české písně a říkadla* poděkováním: „... Nakonec tuto vzdávám srdečné díky milým přátelům svým, zejména velebnému pánu Josefu Roštlapilovi, faráři v Opočně.“¹³

Na rozsáhlé dobrušské kolatuře se pro mladého, energií sršícího kaplana našlo hodně práce, zejména když některé, obzvlášť časově náročné úkoly ukládal děkan Josef Obst, Němec z Olešnice v Orlických horách, především ve snaze znemožnit mu nebezpečnou vlasteneckou a novotářskou činnost. Ale ani tyto překážky Roštlapila neodradily. V roce 1841 začal za pomoci svého bývalého spolužáka a přítele Dr. Med. Honorata Františka Dvořáka, milosrdného bratra, soukromě studovat anatomii.¹⁴ Těchto znalostí pak v roce 1844 využil k sepsání *Latinsko – německo – českého slovníku lékařské terminologie* a *Slovníčku lidských nemocí a neduhů*, zpracovaného o pět let později, které poslal do Prahy dr. Čejkovi a dr. Podlipskému k posouzení.¹⁵ Roku 1845 na výzvu dr. Štrobacha a K. J. Erbeny, kteří tehdy překládali do češtiny soudní řád, přeložil všechna nařízení o vedení matrik a připojil k nim i návrhy českých formulářů matričních listin.¹⁶

Kostel sv. Václava v Dobrušce (Alois Beer)

Zvláště významnými vlasteneckými akcemi byla tzv. bohuslavická sympozia – schůzky všech aktivních vlastenců z širého okolí. Na těchto vzájemných setkáních se nejen recitovalo, zpívalo a vášnivě diskutovalo o soudobé literární produkci, hospodářských a politických problémech, ale veškerá diskutovaná problematika zde dostávala konkrétní smysl. Ať už se jednalo o zakládání knihoven, o praktickou distribuci české literatury, o aktivní pomoc učitelům při zvýšení jejich odborných znalostí, či o zakládání přádelních škol.

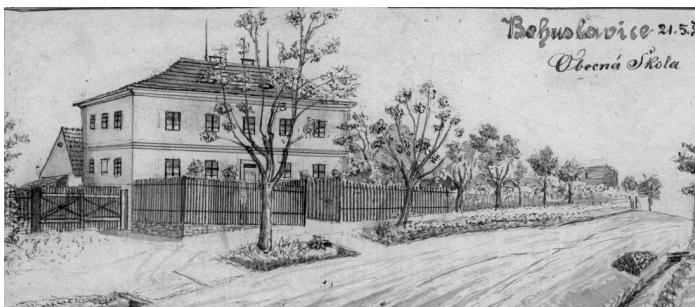
Roštlapil na toto období později vzpomíná: „... U Jana Karla Rojka, správce duchovního v Bohuslavicích – u něhož zblízka i zdaleka přicházející – tehdy zvaní vlastenci se shromažďovali na besedy srdečné, jeden druhého poznávající, rozněcující k obětovnému milování národa a vlasti. Bylať to sympozia – jichžto nynější čas už nezná a také nepozná více, bylať to poezie probouzejícího se jinocha národa po ideálech roztouženého a se vši silou o to pracujícího, by se vtělilo i skutkem stalo, co by k prospěchu, zdaru a blahu vlasti sloužilo. Tam jsme se scházeli z Dobrušky Duzbaba inspektor, Matěj Havelka, Ignác Krůněk – z Nového Města Stračovský, Myslimír Ludvík ze Studnice, děkan náhodský Regner, z Prahy ta mláď i ta starší garda, z Vídně a odjinud. Do Bohuslavic přivážel vozka z Prahy na centy kněh českých, tehdy vydávaných, odkudž se pak na všechny strany rozesílaly. U mne bývalo hlavní skladiště. Na zvelebení národa všeliké službě a práci jsme se propůjčovali: řízením divadla a přádelen, zvláště roku 1843 – 1847, půjčováním (na věčnou oplátku) knih atd...“¹⁷

Pokusem o zlepšení životní úrovně obyvatelstva bylo zakládání přádelních škol. Přádení lnu bylo ve zdejším regionu nejrozšířenějším způsobem obživy širokých vrstev obyvatelstva – ať základním, nebo doplňujícím. Ale kvalita práce českých přadláků zůstávala hluboko pod evropským průměrem. Tento nedostatek měly odstranit vzorové přádelní školy, jejichž model vycházel mj. i z hlubokých zkušeností adršpašského velkostatkáře barona Ludvíka Karla Nádherného.¹⁸

V roce 1845 byla pod přímým Rojkovým vedením založena taková škola v Bohuslavicích a téhož roku i v Novém Městě nad Metují. Řídil ji tzv. Spolek pro podporu ručního spřádání lnu, který se staral i o odbyt hotových výrobků.¹⁹

V Dobrušce otevřel přádelní školu J. M. Roštlapil 9. 3. 1846.²⁰ Vyučování bylo praktické a trvalo od rána do deseti hodin večer s dvěma hodinovými přestávkami. Žáci pracovali na vlastních kolovratech a chudým účastníkům kurzu byl kolovrat zapůjčen. Kdo neměl dobré předivo, sprádal za mzdu zapůjčený len. Snahou těchto škol bylo vyrobit co nejjemnější plátna, znalost této výroby zevšeobecnit a konkurovat tak cizím výrobkům.

Rojek i Roštlapil působili však na žáky školy i výchovně. Účastníci kurzu během výuky zpívali, nebo jim bylo předčítáno. V dobrušské přádelní škole žačky s velikou oblibou zpívaly píseň Boženy Němcové *Pod pahorkem pod zeleným Metuje se točí*.²¹

Škola v Bohuslavicích na Beerově obrázku

Velikou péči věnovali Rojek s Roštlapilem šíření české literatury jako základu vlasteneckého uvědomění. Knihy, které byly přivezeny z Prahy, byly uloženy v Roštlapilově dobrušské kaplance a odtud o každém týdenním trhu rozesílány do okolí – Nového Hrádku, Olešnice, Solnice, Kostelce nad Orlicí, Dobrého, Rychnova nad Kněžnou a na další místa. Distribuce literatury se však setkávala se značnými potížemi, mnohdy i s neskryvaným odporem. Na lhostejnost vůči české knize si Roštlapil trpce stěžoval A. V. Šemberovi v dopise z 25. listopadu 1841: „.... Jest to věru u nás k politování, že ti národní knihy nekupují, kdožby mohli. – nemnozí však rádi by koupili, kdyby mohli. Mimo hrstečky duchovních bratří nevím věru v celém okolí žádného,

kdožby co českého koupil – ano, musíme si to takřka za milost pokládati, když knihy za krvavý peníz koupené a námi zapůjčené čtou a jich nehaní a v lehkost veškerou naši literaturu neuvádí. Jsouť to ovšem pravdy smutné, leč proto mysle netratíme, že lépe bude ... „²²

J. K. Rojek věnoval zvláštní péči zřizování školních a místních knihoven. První novoměstskou knihovnu založil v roce 1838. Základ k ní tvořily ovšem jeho vlastní knihy. V Bohuslavicích zřídil knihovnu v letech 1841 – 1842. V pamětní knize bohuslavické lokálie zaznamenal: „... Prohlížeje k tomu, bych všemožným způsobem napomohl k mravnímu vzdělávání svěřených sobě osadníků, uznávaje pak spolu, že čtení dobrých, naučných i zábavných knih velenapomáhajícím prostředkem k tomu jest, zanášel jsem se tím, kterak bych osadu svou opatřil knihovnou trvanlivou. Jelikož ale odnikud pomocných prostředků nadíti nelze, muselť jsem o sobě ruku přiložiti. I složil jsem 20 zlatých stříbra při *Dědictví svatojánském* v Praze a tímto základem škole bohuslavské na časy budoucí knihy tímto ústavem vydávané pojistil... Mimoto opatřil jsem knihy obsahu rozmanitého a v měsíci únoru 1842 je rozpůjčovati počal, bylotť jich 51 svazků... Málem ovšem počato, co s zrnem hořčičným, účastenstvím a všeobecnou podporou všech může dokonalosti dosíci. A to přání mé vroucí!“ K této knihovně vypracoval J. K. Rojek v roce 1847 katalog nazvaný *Rejstřík knihovny školní v Bohuslavicích*, dle něhož je 216 svazků rozděleno do 14. základních signatur.²³ Za povšimnutí zde zvláště stojí, že mezi teologickými spisy byly i tři protestantské knihy.

Nejvýznamnější Rojkovou činností bylo však dějepisné bádání. Rojek podle Roštlapilova svědectví „... již jako kaplan novoměstský od roku 1830, zvláště pak později od roku 1839 v tichých, od hluku městského vzdálených Bohuslavicích, počal pátrati, vyhledávati a snášeti historické památky celého vikariátu opočenského, zvláště pak měst a starých far v něm se nacházejících, přehlížeje a přepisuje k tomu konci privilegia a staré spisy v městech Dobrušce, v Novém Městě, na Opočně a Třebechovicích, přehlížeje a probíraje matriky farské, kostely, zvonice a nápisy na zvonech. Ohledávaje místa, na nichž hrady a tvrze druhdy stály, zejména u Nového Města, Dobrušky na Hradčanech, u Chábor, Opočna, Bolehoště, Podveselice, Dobřan,

pátraje všude horlivě a snažně, kde by se jen sebemenšího zrníčka a pravdy historické dopátral. Nejednou jsem jej na takovéto pouti historické doprovázel...“²⁴

Velikou péči Rojek věnoval především studiu archivů měst i panství – pokud mu tam byl ovšem přístup vůbec umožněn. Německé či poněmčené úřednictvo k smrti nerado povolovalo přístup do archivů, lze – li tak vůbec nazývat stohy papíru hniјícího ve vlhkých sklepeních, neboť mnohé písemnosti byly i po letech nebezpečným dokladem panské tyranie a zlovůle, nehledě k tomu, že pěstování českých dějin bylo z tehdejšího úředního hlediska víc než nežádoucí.

S takovými to potížemi se také setkával i při snaze studovat v církevních archivech. V dopise Roštlapilovi z 15. března 1865 si stěžuje na ustavičné překážky. „ Víte že jsem se toho domáhal dopídití se archivů a starých spisů na venkově a zvláště v Praze. Tam pak zejména bodaly mne staré rukopisy chované pod zámky – a snad i pod exkomunikací – v archivu arcibiskupském, konzistoriálním atd. Vždyť my, kněží, ani nevíme, co se dalo v oně rozhodné době XIV. a XV. století v církvi naší české, leč co Palacký nám objevil.. Ti páni tam však tomu zcela jinak rozumějí ...“²⁵

Podobně si 12. května 1872 stěžoval i Augustu Sedláčkovi. „... Jaké potíže a nesnáze dostati se do hubených archivů panských a městských! Karabáčnictvo bránilo vstup do vlhkých komor, co pes na řetězu... Tak na Opočně odepřeno mi, ač ten samý čas písař kupcům haldy spisů, ba listin prodával a předtím z archivu od nevzdělaného písaře vybrakovaného a v panské sýpce uloženého, poslední zbytek švec v pytli odnesl. – Byloť to roku 1843, když jsem do Prahy se vydal, abych stůj co stůj do desek zemských se dostal a aspoň zápisy panství novoměstského si vypsál aneb vypsati dal. Ale, žel Bohu, řečeno mi, že bych si musel vymoci povolení c. k. gubernia. V tehdejších dobách marné volání... Konečně raděno mi, že snad jediný Musil, zeť Jungmannův, co ingrosator ve dskách mohl by přispěti. Ihned vyhledal jsem ho radostí překvapen. Netajil obtíže a slíbil mne tam vpašovati a mezitím ředitele Hasnera uprositi. Vešel jsem tak co advokát oprávněný a čísla kvaternů mně sdělená, od sluhy vyžadoval. Po tři dny v hodiny úřední jsem z kvaternů tužkou vypisoval,

posléz s povolením pana Hasnera prohlédl jsem sál, kde kvaterny byly napěchovány tak, že sotva mohlo se volně procházeti. A tu dobu německým ingrosatorům jednalo se o to, aby staré kvaterny byly spáleny. Mysl má byla celá splašena a když pan Palacký mně radil, abych do Prahy se odstěhoval, že tu jediné, čerpaje z pramenův, budu moci dle chuti pracovati, snil jsem dlouhý sen, že se vzdám expozitury své v Bohuslavicích a Muzeum službu svou zdarma nabídnu. Než vystřízlivěl jsem s trpkým pocitem, že nemám tolik jmění vlastního, bych poněkud sám se proživil. Nad to v tehdejší době pro českého kněze nebylo v Praze místa k zaopatření. O sněmu, který se roku 1848 připravoval, měl jsem návrh učiniti a pronésti, aby staré dsky do Muzea byly uloženy a tím z drápů nepřátelských vysvobozeny. Roku 1861 chtěli mně ukázati dsky dvorské, že však v nich čerpati nebylo ten čas povoleno, nechtěl jsem je ani pro zármutek viděti. Jediný výpis z desek dvorských obstaral mi již dříve pan profesor V. Tomek...²⁶

Rojek byl skutečným badatelem tělem i duší. Jako první provedl základní průzkum historických památek regionu. Od nejvýznamnějších dokumentů uložených v archivech pořizoval doslovné opisy. Protože se mnohé z těchto písemností do naší doby nedochovaly, známe dnes jejich obsah jen díky Rojkovým opisům.. Napsal o tom 10. července 1872, tehdy již ze svého posledního působiště v Budyni nad Ohří, svému příteli Antonínu Rybičkovi:“ Vypsal jsem leccos ze spisů poloshnilých, neb později od písařů na kornout prodaných a zašantročených. Mámt' tedy vpravdě leckterá unika a to ovšem nesmím ponechat propadnouti v zapomnění.“²⁷

Za jakých obtíží Rojek na tomto poli pracoval a že již to bylo skutečně v hodině dvanácté, dokazuje další výňatek z jeho dopisu témuž adresátu ze 14. listopadu 1873. „.... Jen zprostředkováním přítele Kohouta a takřka násilím dostali jsme se do archivu městského (v Novém Městě n. Met. – pozn. autora), tj. do vlhkého sklepení, kdež na dlaždičkách tlela hromada spisů, v nichž myši průchody své měly. Musel jsem prve listy vysušovati v pokojíku mém, odkudž dnem, nocí stálý zápach mne mořil, při čemž mnoho listů zetlelých se rozpadlo, že sotva jsem mohl z obsahu čeho vyrozuměti. Tak i po mnohých letech teprv domohl jsem se přístupu do archivu zámeckého, ale žel

Bohu, do zbytků prachudých. Jelikož starý vrátný poučil mne, že v mladších letech svých k rozkazu vrchního z věže vykydati musel na hnůj velikou hromadu papíru shnilého, po dlaždicích tam rozházeného. Kořist má tudíž nepatrná.“²⁸

I přes akutní nedostatek finančních prostředků Jan Karel Rojek často zajížděl do Prahy, kde studoval zejména *Libri erectionum*, *Libri confirmationum*, *Dsky zemské*, *Acta judiciaria* apod. Většinou však musel i s Roštlapilem bráti za vděk různými výpisky, mnohdy hodnoty velice pochybné, které pro ně, vždy za 2 zlaté, pořizoval z archivu pražské kapituly německý kněz, vikarista od sv. Víta.²⁹

Výsledek svého historického bádání uložil J. K. Rojek ve své celoživotní práci *Matrika far i kněžstva, též i patronů jejich na panství novoměstském*, sepsané v roce 1852 a v dalším svazku, nazvaném *Matrika vikariátu opočenského čili stručný výkaz všech kostelův, duchovních správcův, patronův neb podacích, též vladařův světských i duchovních, jakož i všech památek místních během celého tisíciletí*, dokončeném roku 1863. Přímou s mravenčí pílí zde zaznamenává u jednotlivých lokalit všechna zjištěná historická data.³⁰

Matrika vikariátu opočenského, dle vlastního autorova svědectví dílo „... více než dvacetiletého pilného snášení látky z nejrůznějších pramenů místních i pražských“, je rozdělena do šesti volně na sebe navazujících a místy se i prostupujících oddílů“:

1. Současný přehled všech chrámů, jich správcův, obě vrchnosti (duchovní i světská – pozn. autora) a kostelních památností.
2. Rejstřík duchovenstva od r. 1624 a kdež působilo.
3. Kmeny rodův panských, jímž náleželo právo podací..
4. Rozsah děkanátu dobroušského roku 1350 s někdy župy opočenské.
5. Tabela poslední všech chrámů, ukazující rozsah farností v změnách svých.
6. Stáří kostelů podle výstavnosti nynější, nejstarší zvony, křtitelnice a sochy.

To vše je doplněno tabulkami posloupnosti českých panovníků, biskupů, světců a papežů. Matrika pak navíc zahrnuje všechny historické události, které měly vztah k jednotlivým farnostem bývalého děkanátu dobroušského, z nichž Rojek popisuje Bohuslavice, Bystré

(dříve Zákřaví – Kosteliště), Černčice, České Meziříčí, Dobenín, Dobrušku, Dobřany, Jeníkovice, Jesenici, Klášter nad Dědinou (dříve zaniklý klášter Svaté Pole), Královu Lhotu, Krnějovice, Křivice, Ledce, Německou Čermnou, Nové Město nad Metují (dříve Krčín), Nový Hrádek, Olešnici v Orlických horách, Opočno, Přepychy, Rohenice, Sedloňov, Třebechovice pod Orebem, Vysoký Újezd a Zvoli. Je to podrobná církevně historická topografie, dílo materiálové, které je a zůstane neocenitelnou pomůckou a mnohdy i jediným pramenem pro každého regionálního historika, zabývajícího se staršími dějinami. Obě Matriky, opočenská i novoměstská, jsou dochovány pouze v rukopisech, každá s jedním opisem. Tiskem nevyšly.

J. K. Rojek strhl svým příkladem zájmy a činnost J. M. Roštlapila, který do této doby spíš inklinoval k přírodním vědám.

L. Roštlapil

+ *Archiev
Dobruška*

Pamětní kniha
dekanství Dobrušského

založena roku
1846.

*Kterou jsem v Dobrušce jako kaplan roku 1846 odečetl
7-28 prvně zveřejněno, doplněno po 31 let přibylých rok 28-49
jakože jsem na Opočtu od 1. května 1877 až do 31.
května 1878 „paměti Boží“ doplnil*

*Josef Roštlapil redi
z Kostelce nad Orlicí.*

Titulní list Roštlapilovy Pamětnice děkanství dobrušského

Roštlapil v červnu roku 1845, ovlivněn myšlenkami panslavismu, navštívil v Pešti Jana Kollára. Jejich vzájemné vztahy byly ovšem staršího data, ještě z doby, kdy Roštlapil studoval v Litomyšli a kdy ho hluboce ovlivnila idea slovanské vzájemnosti. Po letech na to vzpomíná v dopise K. J. Erbenovi z 20. března 1869: „... Byl jsem tehdy na ústavu filozofickém v Litomyšli v tak zvané fyzice, když jsem si 17. ledna 1830 k večeru vyšel na procházku, potkav 2 – 3 drátaře, dal jsem se s nimi do řeči. Táza jsem se jich, znají – li Jana Kollára? Kazatele? Ne, ale bratra jeho v Mošovicích, který je koželuhem. – Docházíte i do Mošovic? – Docházíme. – Nevzali byste psaní sebou? – Vezmeme. – A když mně oznámili, kde budou v Litomyšli noclehem, vrátil jsem se ihned domů a napsal list Janu Kollárovi tak, jak mi to srdce povídalo. Ráno časně jsem jej odevzdal drátařům na zdař Bůh. Po třech nedělích obdržel jsem ku své nevýslovné radosti odpověď...“³¹

Oba dopisy jsou natolik zajímavé, že už třeba jen po jazykové stránce stojí za to, aby zde byly doslovně citovány:

„V Litomyšli 17. ledna 1830.
Slovutný Slované!

Ačkoli s třesoucí rukou, osměluji se Vám, mnohovážený Pane, jen ohlas těch citů popsati, které v mém srdci vrou, při čtení Vašeho velectěného spisu. Tak předce ta myšlénka blahokojná, že Vaše dobrota větší jest mé smělosti, byla popudem Vám, ode všech milovaný Pane, písemně říci, co mi přeplňuje srdce. Jaká blahost mocní se ducha nejen mého, ale i každého Slovana Vaši Slávy dceru čtoucího! Ó, kéž byste nás brzo, ach brzo zase s pravou Vašeho ducha krásou chtěl potěšiti! Jakou cenu a lásku jsme u nás vydobyl, neomylným může býti Vám, předrahý vlastenče, důkazem, že nejen Vaše spisy jak u starosti mnohovážné, tak i u kvetoucí československé mládeže vůbec se ctějí, zase a zase čítají, ale že i také každý po tom žádaném touží štěstí, by Vás v našem spatřiti středu a jestli možno na horoucí tisknouti mohl srdce. Zachovejž Vás ve stálém zdraví a šťastném na tomto světě trvání Bůh Všemohoucí, abyste dlouho k rozmnožení všeho, což dobrého a krásného sluje, nám žil Slovanům! Odpusťte, velectěný

Pane, dětinské mé lásce, kterou Vám smělým tímto listem obětuji a té naději plný, že ve zlou neobráťte stranu moji smělost, zůstávám Vám nejoddanější sluzebník a ctitel

Roštlapil Mnohoslav.“³²

„7. února 1830 v Pešti.

Nový avšak již milý příteli!

S nemalým potěšením přijal a četl jsem Vaše psaní ode dne 17. ledna t. r. Jako zajisté dobrý zahradník plesá v srdci svém, jestli jádérka v zem jeho rukou zasátá aneb stromečky jeho prací štípené zdařile vyrostají a zelenati se počínají. Tak musí radost cítiti každý národ svůj milující spisovatel československý vida aneb slyše, že jeho slova předce, apoň někde rovnocitné srdce našly. A sám nevím, co mám již na Vás, mně dosud neznámém, milovati. Či Vaši velikou vděčnost k malým zásluhám mojím, či Vaše mladé a již tak vroucí, láskou k národu plápolající srdce, či naposledy tak pěknou již v řeči materské známost a mocnost, kterou jste list ten psal. Ó kéž drahá země česká více podobných Vám synů zplodí a vychová, aby každým novým pokolením i nový značný pokrok ve vzdělanosti národu učiněn byl.

Pročež prosím Vás a napomínám jako přítele – nebo do počtu mých přátel přináležeti již právo ste sobě získal – aby ste i dále pokračoval ve chvalitebném tomto úmyslu a předsevzetí. My, nynější dělníci na roli národu stárneme a brzo ustoupíme. A jaková bolest sprovoďila by nás do hrobu, kdybychom spatřiti museli, že prázdná (sic - !) místa za sebou necháváme aneb jen zahaleče. Vy v lůně české země sedící a bydlící vlastenci v tomto ohledu mnohem šťastnější a proto i zavázanější ste, nežli my vzdálení rozptýlenci. Vy zajisté to máte před očima a rukama, co my jen v obraznosti líčiti sobě musíme. Vy to již s mlékem materským pijete, k čemuž my jen vlastním potem a dlouhou cestou knih přicházíme. Vás k tomu pobízí každodenní potřeba života, anobř rozkazy a pořádky nejmilostivějšího Země Pána, nás zhoľa nic, jenom vlastní libost a vůle, i tato tisícírymi překážkami hamovaná. A proto užijte těchto příznivých příležitostí mladí Čechové k zotavení pozvadlého květu vlasti a národu.

Předkem Vám to pravím, že již čím dříve i od Vás nějakový plod očekávati budu, kterým by ste roli vlastenskou okrášlil a mne způsobil novou rozkoš. Mějte se na všem dobře a vzkažte všem Vám rovným pozdravení. Zůstávám Váš upřímně nakloněný přítel J. Kollár.³³

Ve vztahu mezi Roštlapilem a Kollárem se tedy znovu obnovila stará zieglerovská tradice styků se Slováky. Hloubku srdečnosti a spontánnost společné koncepce Kollár vděčně vyjádřil v III. knize 73. sonetu *Slávy dcery*, kde uvedl Roštlapilovo jméno, jako jméno jednoho z vynikajících představitelů českého národa:

„Na lístkách ty názvy byly psané:
Liskay, Kuzmani dva Slováci,
Kampelík a Kačer Moravané,
Roštlapil Čech s Koubkem, při Poláku
Sadovském Gaj Horvát, nováci,
ó, by jen mou nezklamali čáku!“

Jedním z mnoha dalších dokladů Roštlapilova zájmu o slovenskou problematiku je i jeho dopis A. V. Šemberovi z 12. března 1842, v němž mj. vysoce oceňuje dílo slovenského básníka Jána Hollého, ale jen lituje, že píše tzv. bernolákovštinou – tedy slovensky a nikoliv česky, obávaje se, že tomu čtenáři neporozumí.³⁴

Nemalé síle a dlouhě sloužil to zapjaté českému lidu dovedenosti, že z jeho řad vyšli nejpravnější čtenéři a spisovatelé historických pamětí země české – a že po příkladu patřičných dějepisců českého Řádu nejbojnější kněžstvo naše pamětí historických si vědomo, jich písemně zapisovalo a věčného potomstvu dochoválo – nám i budoucím na povzbuzení, bytost i myslan činilo. Učeno způsobem, že o mluvě vstoupili, počínalo a vedlo si téměř vždy časné dovedenosti na vinnici křesťanství, raznamenávajíce bytí i nemohlymi slovy, co se pamětí historického tu i tam na jeho osadě uel v jeho věnoh, utěhovalo, jakž osem patené svědectví vydávají: pamětní spisů a knihy po českých larách až k našim časům dochované – z nichž ossem velice množství křivdu činu zhyznulo a nás bohužel nedošlo, jakž bez pohyby tak i v Dobruše se stalo se všemi historickými památkami na starozemském děkanství cho- vanými, požarem vřán roku 1806 zničeny.

Úvod Roštlapilovy Pamětnice

V roce 1845 se Roštlapil, zřejmě z Rojkova podnětu, rozhodl pro sepsání pamětní knihy dobrušského děkanství, opíraje se přitom o nařízení nejvyššího purkrabí Království českého hraběte Chotka z 31. srpna 1835 o zakládání obecních a farních kronik. Děkan Bek záměr schválil a Roštlapil se pustil do práce. V roce 1846 učinil první zápisy topografického charakteru, v nichž vymezil obvod dobrušského děkanství, zahrnující těchto čtrnáct obcí a osad: město Dobrušku s předměstím Chábory, obce a osady Běstvin, Březiny, Brtvu, Domašín, Chlístov, Křovice, Mělčany, Miškov, Paseky, Provoz, Pulice, Spáleniště a Val.

Jakkoliv se Roštlapil opíral o úřední nařízení stran vedení kronik, vyhověl mu jen zčásti. Naprosto totiž ignoroval příkaz o výhradním vedení pamětních knih v německém nebo v latinském jazyce,

Náhle však, po napsání 23 stran, Roštlapil práci na pamětní knize z neznámých důvodů přerušil a znovu se plně věnoval studiu astronomie. Dochovaná korespondence s K. J. Erbenem, který mu v Praze zajišťoval potřebnou literaturu, dokazuje intenzivnost tohoto studia, jehož výsledkem byl spis *Astronomická terminologie*, dokončený v první polovině roku 1851.

V roce 1847 si Roštlapil zažádal o profesuru pastorální teologie na hradeckém semináři, ale byl odmítnut. Byla to z jeho strany zřejmě přirozená touha po uplatnění schopností, jinak odsouzených k zakrnění v zaostalé atmosféře maloměsta. Ještě podvkrát se pokoušel o umístění v Praze, leč vždycky marně.

*

Proud bouřlivých událostí historického roku 1848 strhl pochopitelně i oba vlastenecké kněze Rojka s Roštlapilem.

„... Nastal rok 1848, v němž jsme jen samé politice živi byli a s Rojkem se do Prahy na Slovanský sjezd vydali, kdež jsme na své vlastní oči viděli a na své uši slyšeli po čem toužila a hárala duše naše až potud jen v ideálech ponořená. Jakou radostí a potěchou srdce naše se šířilo a naplněno bylo tehdejší, nelze vysloviti, ale po nemnohých dnech touž rovněž žalostí se sevřelo a rozželelo, uslyševše což se

v Praze stalo v pondělí svatodušním. Majíť to Maďaři a ti ostatní na svědomí, co vždy našemu národu hrob kopali a až dosud kopati nepřestávají.³⁵

Do Prahy se vydali v dubnu a setrvali tam až do 10. června. Není jistě bez zajímavosti, že Roštlapil s Rojkem se ve vlaku z Pardubic do Prahy setkali v jednom kupé s ruským anarchistou Michalem Bakuninem.³⁶

I v Dobrušce a okolí se oba čile účastnili politického života. Roštlapil ve svém kázání dne 26. března 1848 vysvětlil pojem „konstituce“ a pro dobrušskou národní gardu sloužil jako její kaplan polní mši a Rojek zase na schůzích občanů, pořádaných ve spilce starého dobrušského pivovaru na náměstí, promlouval o slavné historii českého národa.³⁷

Oba – Rojek i Roštlapil – byli z hlediska politické koncepce stoupenci Palackého teorie austroslavismu a konzervativního staročeství. Porážka revoluce roku 1848 a rozehnání Kroměřížského sněmu 4. března 1849 znamenaly konec snů o občanské svobodě i konec nadějí na vyřešení české státoprávnosti alespoň na dlouhou dobu. To vše bylo pro Roštlapila velikou ranou. Nešťasten a pln hlubokého zklamání píše 15. března 1849 K. J. Erbenovi: „Rozmilý, drahý příteli! Ta nešťastná oktrojírka mne z počátku jako hromem omráčila a nemohu se z ní k ničemu jinému až dosaváde probrati, leč k hořkosti nad zklamanou nadějí... Ale běda, třikráte běda těm, kdož tohoto hrozného neštěstí na nás uvalili, svět jich již soudí, historie odsoudí...“³⁸

V době tuhého Bachova absolutizmu, kdy byl nejen nemožný jakýkoliv svobodný projev, ale i veškerý veřejný život byl reakcí umrtven, upírá se J. M. Roštlapil znovu k astronomii, ale především tak jako i J. K. Rojek, se obrací ke studiu regionálních dějin. Počíná studovat dobrušský městský archiv a shromažďovat tak materiál k sepsání *Pamětnice děkanství dobrušského*, monumentálního regionálního díla..

*

Dne 5. září 1850 byl čtyřicetišestiletý J. K. Rojek jmenován děkanem v Novém Městě nad Metují. Jeho vlastenecké činnosti se tak otevřely širší možnosti, které však sebou přinášely i řadu nepříjemností a obtíží. Do obvodu Rojkovy duchovní správy patřil mj. i starobylý kostelík sv. Václava na Dobeníně, na zemském pomezí, které velmi často zakoušelo vpády nepřátel. Snad proto také se kostelík stal tradičním místem svatováclavských národních poutí.

Jak známo z *Kosmovy kroniky*, došlo na tomto místě v roce 1068 také k volbě biskupa a zároveň i ke zjevné vzpouře proti knížeti Vratislavu II. Rojek dal kostelík opravit a u akad. malíře Josefa Vojtěcha Hellicha objednal oltářní obraz sv. Václava, v jehož podnoží byla zachycena historická scéna volby biskupa. Obraz byl hotov v květnu 1853 a po dobu stavebních oprav kostelíka prozatímně uložen v zámecké kapli v Novém Městě nad Metují. Ale rakouské úřady shledaly v obraze pokus o vyvolání vzpoury. Útoky proti Rojkovi začaly. Od této chvíle novoměstský děkan kázal a sloužil bohoslužby za asistence c. k. četnictva.

Četnické velitelství v Polici nad Met. svým udáním z 16. srpna 1853 sdělilo Podkrajskému úřadu v Novém Městě nad Met., že „... obraz představuje nespokojenost shromážděných rytířů. Jeden vладыka zdvihá pěst proti vévodovi, zatímco druhý chápe se dýky. Ježto tento obraz představuje vzbouření proti vévodovi, jednak národní nenávisť, jest nejposlušněji podepsaný toho náhledu, že páter Rojek tento obraz úmyslně zvolil. Ježto nálada obyvatelstva v tamní krajině vůči vládě beztak není nejlepší, zavěšení obrazu k veřejné podívané v modlitebně lid jednak oblouditi, jednak v jeho vášni posíliti může. Jest ještě poznamenati, že páter Rojek za politicky podezřelé individuum označen býti může, neboť již vícekrát projevili svým smýšlením, že není žádným přítelem vlády.“³⁹

Toto udání doplnil pro pražské c. k. místodržitelství 13. září 1853 podkrajský Jan Nep. Lhota: „... Pokud se týče jeho politického smýšlení a celkového chování, musím připomenouti, že když měl dle nařízení sloužiti mši za zesnulého císaře Františka I., odepřel tak učiniti. Mši pak sice sloužil, ale při modlitbě před epištolou a po Agnus jméno císaře Františka I. neřekl... Sotva vyšla brožura *Jen s pravdou ven*,

plna protidynastického a buřičského obsahu, děkan Rojek z ní na učitelské konferenci v Dobrušce dne 29. března 1852 některé stati učitelům veřejně předčítal a zvláště odstavcem na str. 11 a 12, týkajících se našeho okresu, se obíral. Děkan Rojek holduje s obzvláštní zálibou české národnosti a k němu se připojují mladší duchovní.⁴⁰

V důsledku toho všeho vydalo místodržitelství striktní zákaz obraz vyvěsit. Konzistoř se sice Rojka zastala, ale obraz přesto nesměl být vystaven. Rojek se tedy rozhodl k ústupku. Požádal Hellicha, aby vladyku Kojatovi zamaloval hrozící pozdviženou pěst. Navíc ho ještě v roce 1854 požádal o olejový náčrtek obrazu, aby mohl ve Vídni osobně intervenovat. Z projektované cesty však sešlo a roztrpčený Rojek, který se 24. listopadu 1854 bezvýsledně odvolal k pražskému místodržiteli, napsal 3. prosince 1854 malíři Hellichovi:

„Pro mne v Novém Městě jest téměř lhostejno, zdali obraz o něco dříve či později sem dojde, neboť zlovolnou opozici, myslím, lze nejlépe porazit nezávislým, důstojným počínáním z mé strany. Kapitula před zlem ještě nikdy nepřinesla dobrého ovoce. Necháme – li protiklady uzrát až do krajnosti, stane se absurdnost zlého tím nápadnější a o to jen účinnější protijed. Dobré, třeba bylo dlouho potlačováno, přece jenom vždycky zvítězí.“⁴¹

Obraz byl zavěšen teprve v roce 1859, když vypukla válka s Itálií. Tehdy Rojek upsal rakouskému eráru částku potřebnou na zakoupení jednoho koně, čímž podle vlastního soudu projevil dostatečnou míru loajality, aby se tím cítil legitimován obraz zavěsit bez jakéhokoliv úředního povolení. Stalo se tak 27. září 1859 – a skutečně to prošlo.⁴²

Přes všechny lapálie s rakouskými úřady byl J. K. Rojek 30. září 1852 ustanoven sekretářem opočenského vikariátu, roku 1857 jmenován biskupským vikářem a okresním školdozorcem a v roce 1858 se stal konzistorním radou.. Z titulu funkce okresního školdozorce začal po všech školách novoměstského okresu zakládat knihovny a všude činil základy nadací na podělování chudých žáků knihami. 5. ledna 1862 založil v Novém Městě nad Met. veřejnou čítárnu a to tak, že všechny svoje vlastní knihy a časopisy dal k dispozici tomuto účelu. Čítárna byla umístěna ve škole a otevřena vždy v neděli a ve svátek po

bohoslužbách. Číst bylo možno až dlouho do noci, ale brát si knihy a časopisy domů, dovoleno nebylo. Byly s tím špatné zkušenosti.⁴³

Dne 18. března 1861 byl J. K. Rojek zvolen poslancem zemského sněmu za kurii venkovských obcí pro okresy náchodský, novoměstský a opočenský. Jak Rojek chápal význam a vážnost poslaneckého mandátu, dokazuje úryvek z jeho svolání voličům.

„Celý vikariát mne zná z mého působení duchovního co muže, který groš svůj dělil s vlastí, když se jednalo o zvelebení národnosti naší. Vyznávám, že jsem tělem i duší Slovan. Jsa knězem, nepřestal jsem býti Čechem...“⁴⁴ Poslaneckého mandátu se vzdal až v roce 1864 po svém odchodu do Budyně nad Ohří.

Během působení v Bohuslavicích i Novém Městě nad Met. udržoval J. K. Rojek čilé písemné i osobní styky s čelnými představiteli české vědy i veřejného života. S Františkem Palackým, V. V. Tomkem, Václavem Hankou, F. J. Zoubkem, F. S. Kodymem, B. Němcovou, Ant. Rybičkou, Ant. Bočkem, K. J. Erbenem, F. L. Riegrem, Jos. Emlerem, A. V. Šemberou, Frant. Smetanou, Jos. Podlipským, Aug. Sedláčkem i řadou dalších. S mnohými z těchto významných osobností se seznámil prostřednictvím J. M. Roštlapila.

J. K. Rojek také hmotně pomáhal Boženě Němcové při umístění jejího syna Jaroslava na malířskou akademii v Mnichově. Němcová za svého posledního pobytu v Ratibořicích počátkem října 1859 poslala Jaroslava k Rojkovi do Nového Města nad Met., aby mu zde ukázal svoje malířské práce. Rojek přispěl Jaroslavovi 74 zlatými a později další částkou 48 zlatých, které sebral mezi okolním duchovenstvem. Na podzim roku 1861 psala Němcová z Litomyšle synu Jaroslavovi, že tam byl ve dnech 22. – 18. září katolický sjezd, jehož se zúčastnil i Rojek, ale ona že se s ním, bohužel, nesetkala.⁴⁵

V roce 1862 byl J. K. Rojek na vlastní žádost přeložen jako děkan do Budyně nad Ohří, patřící pod stejný dietrichsteinský patronát jako děkanství novoměstské. Důvodem jeho odchodu byl věčný a nekončící boj se státními úřady, které mu statečně házely klacky pod nohy a marná snaha o postavení nové budovy děkanství. Staré děkanství bylo totiž na spadnutí a k obývání již naprosto nezpůsobilé. Od října 1851 byli novoměstští kněží provizorně ubytováni ve studených, ne-

zdravých a vytápění neschopných místnostech novoměstského zámku, kde Rojek těžce onemocněl a byl po čtyři měsíce upoután na lůžko.

Ale ani v novém působišti nezapomněl na svoje steré přátele a kraj pod Orlickými horami, jeho srdci tolik milý. Svědčí o tom i častá a bohatá korespondence s J. M. Roštlapilem. Dvakrát také navštívil i místa svého bývalého působení. Poprvé v roce 1867, kdy byla 27. června v dobenínském kostelíku slavnostně vyvěšena kopie obrazu sv. Václava, jehož originál byl právě před rokem za prusko – rakouské války v roce 1866 v bitvě u Vysokova rozbit pruským granátem. Podruhé a také již naposledy zavítal do zdejšího kraje 27. května 1877 u příležitosti svého padesátiletého kněžského jubilea. Tehdy navštívil Bohuslavice, na Opočně Roštlapila, v Přepychách Jana Prokopa Vítečka a druhý den Nové Město nad Metují s hrobem své matky a Teplické skály.

Dne 27. července dostal záchvat mrtvice a 11. srpna 1877 zemřel v Budyni nad Ohří ve věku 73 let. Jan Karel Rojek byl členem Matice české, Svatoboru, Matice Českého muzea, Jednoty sv. Víta, Dědictví svatojánského, Matice ilyrské a Matice slovanské. Byl prvním významným historikem Opočenska a Novoměstska. V roce 1845 publikoval v *Časopise Českého muzea Příspěvky k dějepisu země české – Dobenín, Rychmberk, Svaté Pole* a roku 1850 *Dodatky k Palackého popisu království Českého*, kde se mj. také zabýval zaniklou vsí Příčno mezi Pulicemi a Pohoří. Psal rovněž do *Památek archeologických a místopisných*, kde přispěl do I. dílu (1855) článkem *Doplňky a opravy omylů o rodu pánů z Dobrušky*, v II. díle (1857) uveřejnil příspěvek *Zákraví a Rychemvald v Hradecku a Chomutice v Jičínsku* a v IX. díle (1871 – 1873) je autorem stati *K topografii církevní*, která obsahuje: *Náhrobek drslavský v Bohuslavicích, Biskupství litomyšlské, Plebánie v Chrudimsku mimo biskupství litomyšlské podle relací z 1677, Příspěvky národopisné a Zvon na Plese*. Do X. dílu (1874 – 1877) napsal články *Hejtmáné kraje hradeckého, Pravnov, Opravy a dodatky k historické mapě Čech a Staré plebánie*.

Větší, kompaktnější a rozsahem širší práci však J. K. Rojek nevydal. Jeho literární pozůstalost je povětšinou dochována jen v rukopisech. Jsou to v první řadě již zmíněné *Matriky opočenská a novoměst-*

ská, dále *Přehled dějin Nového Města nad Metují* a *Obrazy z dějin Nového Města Hradiště nad Metují*. J. K. Rojek je také pod šifrou „Rj“ autorem pěti historických hesel v 2. díle Riegrova slovníku naučného.⁴⁶ Vypracoval rovněž řadu rodokmenů jednotlivých měšťanských rodů v Novém Městě nad Met.

V roce 1857 vydal *Památky hradu, města a panství Náchoda i vlastníků jeho*, sepsané jeho zesnulým přítelem Josefem Myslimírem Ludvíkem, které rozšířil a doplnil na základě vlastního bádání. S vydáním této knihy měl Rojek řadu nepříjemností. Bylo mu ostře vytýkáno, že Ludvíkův rukopis rozšířil a místy pozměnil jenom proto, aby vynikly jeho vlastní poznatky. Když roztrpčený Rojek vysvětloval situaci Aug. Sedláčkovi, posteskl si: „Kdo čte předmluvu k Ludvíkovu Náchodu, mezi řádky pravdy se dočte. Nevím, nalezne – li se druhý, který by pro přítele tolik učinil co já. Rukopis dán do tisku; já znaje nekritičnost nebožtíka, mocně takřka rukopis jsem rekvíroval a že v tisku se pokračovalo, dnem i nocí jsem psával, bych vyvrátil bludy a doplňoval je ze sbírek svých, aby kritika aspoň v přísný soud se nepustila, - na přepracování nebylo času...“⁴⁷

Později, již za svého působení v Budyni, Rojek na základě dříve shromážděného materiálu přistoupil k sepisování monografií podle kostelů s přífařenými obcemi na Opočensku a Novoměstsku. Tyto práce měly být určeny pro nejširší veřejnost a psány proto velice populárně, tedy způsobem, jak sám Rojek uvádí, „...jaký farníkům přístupný by byl a přiměřený.“ Tak napsal stať o Černčicích, kterou dal k dispozici místnímu učiteli k přepisu do pamětní knihy obecní i školní. Podobným způsobem chtěl zpracovat také Bohuslavice a další místa. Ale pokročilý věk, nemoc a posléze smrt tyto plány zhatily.

J. K. Rojek zanechal také značné množství velice cenných opisů a výpisů archiválií. Jsou to podle A. Sedláčka především:

1. Excerpta z archivu opočenského panství, obsahující mj. opis urbáře ze 16. století a zajímavé poznámky ke konfiskaci r. 1623, zvláště k historii knížectví Frýdlantského.
2. Opisy všech pamětí, týkající se kláštera v Doksanech. Zde se však nejedná o pouhé opisy, nýbrž o propracovaný rukopis, doplněný mapami.

3. Přepisy všech městských a cechovních privilegií na panství opočenském a novoměstském.
4. Materiál k dějinám Opočenska a Novoměstska.
5. Materiál k dějinám Budyně nad Ohří a okolí, doplněný rodokmenem pánů z Házmburka.
6. Dokonalé výpisy z *Libri erectionum*.
7. Podrobná církevní topografie celých Čech.
8. Podrobné výpisy z *Libri confirmationum* z let 1373 – 1390, 1399 – 1410.⁴⁸

*

Náměstí s kostelem a farou v Opočně (Alois Beer)

Šest let po Rojkově odchodu z Bohuslavic do Nového Města nad Metují odešel na nové působiště také jeho dobrušský přítel J. M. Roštlapil, který byl 15. září 1856 přeložen za administrátora do Jesenice a od 3. února 1857 v téže funkci do Opočna, kde byl 27. května 1857 jmenován farářem. Zde byl také v roce 1881 za svoje nesporné zásluhy jmenován osobním děkanem a v roce 1885 i biskupským notářem.

V době svého opočenského působení si farář Roštlapil popřál zájezdu do Benátek. V opočenské děkanské pamětní knize o tom zajímavě vypráví:

„Dne 4. září 1861 odjel jsem do Vídně. 5tého jsem se sešel s našimi poslanci s Polákem Františkem Smolkou, se Slovincem Vavřincem Tomanem a ostatními. 6tého jsem byl u nejdůstojnějšího p. biskupa Valeriana Jana Jirsíka, odevzdal jemu a ostatním diplomy čestného měšťanství od výboru města Dobrušky. 7mého jsem odjel z Vídně a 8mého jsem byl v Terstu. Pohled na moře mne zadivil. Tam jsem vyhledal Vojtěcha Kuneše, premonstráta tepelského, s ním se pobavil až do 10. hodiny večer, poznal jsem mladíka Müllera, profesora, kterýž po lodi Novaře konal cestu okolo země. Po 10té hodině odebral jsem se na loď a o půlnoci jsme odrazili ode břehu a ráno o 6té hodině dne 9. září připlouli jsme do Benátek vlášských. Ubytoval jsem se u Stella de Oro (Zlaté hvězdy), najal si tlumočníka a vůdce, prohlížel jsem nejdřív chrám P. sv. Marka, sv. Jana a Pavla a ostatní kostely, odpoledne obrazárnu a palác vévodský. Pak jsem s ním vylezl na věž před sv. Markem stojící a odtud celé Benátky přehlížel. Škoda že pro unavenost těla, krátkost času, nemohl jsem toho náležitě zažít! 10. září dopoledne jsem ještě prohlížel si chrám sv. Marka, v němž jsem se sešel s knězem až z Ameriky, taktéž hostem, pak vsedl na bárku, plul jsem k nádraží. O 11. hodině před polednem odjel přes Udine – Nabrezinu – Lublaň – Štýrský Hradec do Vídně, kamž jsem 11. září večer dorazil. 12. a 13. září jsem pomeškal ve Vídni, opět do sněmovny šel – až pak 13. září večír jsem z Vídně odjel, jeda s našimi poslanci Klaudym, Macháčkem, Průchenským až do Pardubic, s Klaudym až do Josefova. Odtud dne 14ho ráno do Opočna, kamž jsem v poledne šťastně dojel...“⁴⁹

Po příchodu do Opočna, již zcela ovlivněn Rojkovým příkladem, věnoval se Roštlapil historii. V opočenském zámku, jako projev díky za jmenování farářem, uspořádal knížecí knihovnu a jak sám vzpomíná „.... prořídly, sem i tam prohníly archiv prohlédl, přebíral se v Archivu Palackého, Památkách archeologických, v Regestech Erbenových, v Libri erectionum et confirmationum, až jsem roku 1874

historii bývalého panství opočenského napsal, příteli J. K. Rojkovi do Budyně na přehlédnutí odeslal.“⁵⁰

V únoru roku 1877 byl Roštlapil požádán dobrušským učitelem Josefem Roušarem, aby pro potřeby školy napsal kratičkou historii města Dobrušky. Roštlapil žádosti vyhověl a rukopis zaslal opěr Rojkovi k vyjádření. Posílen jeho kladným hodnocením, původní náčrtek dobrušských dějin několikanásobně rozšířil a pak jej teprve zapůjčil učiteli Roušarovi k opsání.⁵¹

V dubnu 1877 obdržel od J. K. Rojka, který právě v té době pořádal staré výpisky, sešit s daty, výpisky a základními prameny k dějinám města Dobrušky. Rojek Roštlapila v dopise žádal, aby tyto poznámky předal dobrušskému děkanu Václavu Killingrovi, který by je snad mohl použít k sepisování pamětní knihy děkanství. Roštlapil se však této práce ujal sám a Rojkovy výpisky přepsal do jiného sešitu s rozšířeným názvem: *Paměti města Dobrušky snešené a vlastní rukou sepsané od veledůstojného pána pana Jana Karla Rojka, děkana*.

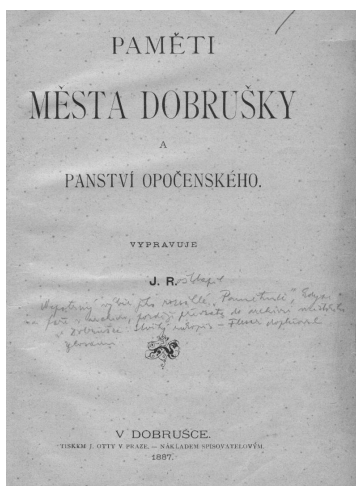
Z Dobrušky si vyžádal pamětní knihu, do které před 31. lety vepsal první a také poslední 23 strany, aby ve svých zápisech pokračoval.⁵² Roštlapil ale nepřevzal Rojkův materiál nekriticky, nýbrž konfrontoval jej s archivními prameny. V městském archivu v Dobrušce prostudoval a do češtiny přeložil všechna městská privilegia i cechovní výsady. Velikou péči také věnoval studiu právních manuálů z let 1625 – 1788 (obsahujících neobyčejně cenné údaje), které opatřil rejstříky a stručnými registry zápisů. J. M. Roštlapil byl také prvním známým archivářem města Dobrušky. K práci na *Pamětnici* využil i možnosti volného přístupu do archivu opočenského velkostatku. Sám později o tomto údobí zaznamenal:

„... A čím více spisu rostlo a přibývalo, přibývalo i chuti a materiálu, jehož jsem po ruce měl a neb jej teprv pilněji vyhledával, jímž jsem pak napotom dřlo své doplňoval aneb k hotovému a již napsanému připojoval. Mně do dopisování této pamětní knihy čím dál tím více se zabravšimu o to již nejvíce běželo, bych nijaké paměti města Dobrušky a jeho vůkolí se dotýkající neopomíjel, ale raději všechny klásky a zrnka, jež jsem již nalezl a jichž jsem se jen dopídití mohl, pro budoucí paměť sebral a v této knize uloživ je, zaznamenal a za-

choval.⁵³ A tak vznikly první obsáhlé dějiny Dobrušky a Opočenska, skutečné monumentální dílo nikoliv jenom rozsahem, ale především obsahem.

Roštlapilovi nebyla regionální historie pouhým popisováním provinčních jevů, nýbrž všechny události plně chápal a vykládal jako součást širšího celku – dějin celého českého národa. Jeho práce je prodechnuta horoucí láskou k národu, mnohde ovšem pojatou v duchu tehdy panujícího romantizmu až nekriticky. Pozoruhodný je také Roštlapilův smysl pro proporcionalitu. V pamětní knize děkanství věnuje nejvíce místa politickým dějinám regionu v celé šíři tohoto problému, i když formálně zachovává chronologické řazení dle posloupnosti biskupů a dobrušských děkanů. Ze specificky církevních záležitostí zachycuje jen události skutečně významné.

Protože však takto chápaná pamětní kniha, de facto dějiny regionu, byla v rozporu s platnými církevními předpisy, byly po Roštlapilově smrti zápisy v jeho pamětnici uzavřeny a při děkanství byla založena nová kronika.⁵⁴

Roštlapilovy Paměti města Dobrušky (1887)

Na základě své pamětní knihy vydal J. M. Roštlapil v roce 1887 *Paměti města Dobrušky a panství opočenského*, první práci, která kdy byla o dějinách města Dobrušky vydána tiskem. Josef Emler v recenzi uveřejněné v *Časopisu Muzea království Českého* v roce 1887, zhodnotil Roštlapilovu práci velice kladně: „... Paměti tyto jsou psány slohem prostým i nejširším kruhům přístupným, avšak bedlivě uhlazeným, více na způsob letopisu, k němuž připojuje se pak vypravování o jednotlivějších památných předmětech a zařízeních výše uvedených měst. Páter děkan Roštlapil podává nám ve spisku svém pěkný obrázek minulosti jedné z nejpěknějších krajin naší vlasti, který tím milejší jest, že netýká se jen zevních osudů jejích, nýbrž že ke všem stránkám událostí přihlíží, o nichž se nám v těchto městech zprávy zachovaly.“⁵⁵

Mimo tohoto svého nejvýznamnějšího díla Roštlapil ještě napsal několik dalších prací vesměs již s náboženskou tematikou. V roce 1842 zpracoval *Biblickou pedagogiku*, vydanou roku 1845, roku 1843 *Hebrejské starožitnosti*, skládající se ze životopisu Ježíšova a zeměpisu Palestiny s mapou, dále *Harmonii čtvera evangelistů*, *Výjimky z vychovatelství založeného na základě Písma svatého* a roku 1854 také *Básně o životě apoštola Šimona Petra*. Ačkoliv dochovaný rukopis o rozsahu 56. listů dokazuje, že Roštlapil svoji elegii neustále upravoval, přece jen po čase poznal nedostatek svých básnických schopností a práci přerušil. Erbenovi se o pokusech svého veršování vyjádřil velmi sebekriticky a sdělil mu rovněž svoje pevné rozhodnutí všeho zanechat, „...protože tím pranic neztratí svět ani on sám.“⁵⁶

Všechny tyto uvedené práce s výjimkou *Biblické pedagogiky* zůstaly pouze v rukopisech.

Ukázkou Roštlapilova hlubokého zájmu o vše, co se týkalo českého národa a jeho historie, je epizoda se sv. Orosií. Roštlapilovi se totiž kdysi dostala do rukou italská brožurka o sv. Orosii,⁵⁷ jedné z nespočetných španělských světic, která měla být údajně českého původu a to dokonce dcerou knížete Bořivoje a jeho ženy Ludmily. Není důležité, že celou záležitost lze nejspíše odkázat do říše bájí, jako to, že Roštlapil vyvinul maximální snahu o zjištění dosud neznámých poznatků, které dle jeho soudu mohly být české historiografii prospěšné. Nejen že o této záležitosti informoval nadřízené úřady i svého

přítele K. J. Erbena, ale sám napsal také příslušné heslo do Riegrova slovníku naučného.⁵⁸

Roštlapil byl rovněž spolupracovníkem Kobrova naučného slovníku, kam dopisoval pod šifrou „Rštl“. Krom toho psal své články do *Přítele mládeže*, do *Časopisu katolického duchovenstva*, do sborníku *Sbírky kazatelské* a do *Květů*. V letech 1855 – 1857 přepsal a daroval *Muzeu království Českého* vzácnou památku *Dekreta Jednoty bratrské*. V roce 1864 byl zvolen dopisujícím členem *Českého muzea*. Od roku 1871 byl členem *Svatoboru*, dále členem *Jednoty historické* a *Jednoty sv. Víta* i všech tehdejších českých knižních edicí, nazývaných *Dědictví*.

Krásným dokladem Roštlapilova ryzího vlastenectví je dochovaný text jeho kázání, které měl v dobrušském děkanském kostele sv. Václava 16. července 1873 u příležitosti 100. výročí narozenin Josefa Jungmana. Roštlapil při této příležitosti ukazuje ideál pravého vlastence, jak si ho sám představuje. „... A čím osvědčí tuto lásku k národu a své vlasti? Ku své vlasti tím, by orba, průmysl, obchod, umění a blahobyť se vzdělával, kvetl a pořád výše a výše se nesl, k národu tím, aby dobré mravy, obyčeje a jazyk nehynuly, ale stále a stále se šlechtily bohumilou vzdělaností, šetřením práva, neoblomnou spravedlností a nejúčinnější láskou. Kdo touto cestou kráčí, ten pravý vlastenec!“⁵⁹

*

Na podzim roku 1885 ve svých 76 letech odešel Josef Mnohoslav Roštlapil na trvalý odpočinek do Dobrušky, kterou si nade vše zamiloval a která ho jmenovala čestným občanem. Podnětem k tomuto rozhodnutí byly i spory s opočenskou městskou radou, ale především však neustále sílící oční nemoc. Roštlapil v posledním roce svého života na jedno oko úplně oslepl a na druhé viděl velmi špatně. Zdravotní stav si však sám zhoršoval neustálým čtením, bez něhož nemohl být, ale které mu lékaři velmi přísně zakazovali. Dne 2. září 1888 jel do Prahy se svým mladším přítelem, dobrušským děkanem a též histo-

rikem Antonínem Flesarem, aby se dal na oční klinice operovat. K tomu však již pro Roštlapilovo vysoké stáří nedošlo.

Za penzionovaného děkana Roštlapila byl k vedení duchovní správy v Opočně jmenován jako administrátor in spiritualibus bývalý dobrušský kaplan P. Jan Řehák.⁶⁰

V Dobrušce trávil J. M. Roštlapil svůj odpočinek v domě čp. 6 u průmyslníka a pokrokového starosty města Josefa Archleba, s jehož rodinou žil v dávném přátelství.

Dobrušský podnikatel Josef Archleb

Poslední rok jeho života jako opočenského duchovního pastýře na odpočinku, mu otrávil nevybíravé šovinistické útoky a náhlé nepřátelství mezi městy Dobruškou a Opočnem. Když dobrušská městská rada v prosinci 1887 zahájila rozsáhlé akce za navrácení okresního soudu do Dobrušky, která roku 1858 o tento úřad vlastní vinou a krátkozrakostí přišla, Roštlapil veřejně projevoval své sympatie Dobrušce. To ovšem vyvolalo proti jeho osobě značné antipatie, ba i otevřenou nenávist, ze strany jeho bývalých opočenských farníků, což vyvrcholilo urážlivým dopisem opočenských svému bývalému duchovnímu správci:

„Veledůstojný Pane!

Když jste po dlouhou řadu let co katolický duchovní správce v našem městě působil, nepříčinil jste se ani v nejmenším, abyste si lásku u svých svěřených katolíků získával; když jste pozdější dobu co učitel náboženství naší mládeže, opíraje se novým školním zákonem svými názory jen zmatky ve vyučování působil a až tak daleko to přivedl, že dítkám návštěva blízkého farního chrámu Páně nemožnou se stala; když jste se svým chováním v záležitosti hřbitovni o odtržení se přifařených obcí od města k věčné jich i naší škodě nemalých zásluh si získal; konečně když jste po tolikaletém působení v našem městě zvolil jiné sídlo, kde byste zbytek svého života trávil a tím nám zřejmě svou nelásku najevo dal, - snášeli jsme takové jednání klidně, přičítaje to povaze a vysokému věku Vašemu.

Když ale nyní Vašemu nejlepšimu příteli (Archlebovi, pozn. autora) v zášti proti nám při ubíjení našeho města jste věrným pomocníkem a snad i pokladníkem, tu se nemůžete ani sám divit, že nám došla trpělivost ku konci a nastoupil spravedlivý hněv proti Vám, který dosud užítky z naší fary běře a mezi nás k odbývání služeb Božích občas přichází.

Proto Vás tímto ve vši zdvořilosti žádáme, abyste mezi nás k odbývání služeb Božích vícekrát nepřicházel, an by to na místě pobožnosti v chrámu Páně v srdcích našich jen roztrpčenost a nevoli vyvolalo; dále byste, prokazuje se takto nepřítelem naším, nadobro se svého dalšího působení vzdal a braní užitku z naší fary se zřekl, by na místo Vaše jiný duchovní, dejž Bůh s větší láskou v srdci k svým svěřeným, nastoupiti mohl. – Kdybyste ale i oproti tomuto projevu na vzdor zde i nadále působiti a užítky z fary bráti mínil, pak vězte, že jsme odhodláni k dalším krokům proti Vám, jako Váš nejlepší přítel s Vámi proti nám; pamatujte jen na slova Kristova, že zlořečený jest ten, skrze koho pohoršení pochází.

Opočno 17. března 1888.“ (Následuje 98 podpisů)⁶¹

Roštlapil se však nenechal zastrašit a příští den odjel do Opočna splnit svoji duchovní povinnost. Zde však byl několika zmanipulovanými fanatiky inzultován.⁶²

Josef Mnohoslav Roštlapil zemřel náhle dne 10. října 1888 ve věku 79 let. Pochován byl 13. října na dobrušském hřbitově v místě, které si sám před několika dny vybral.⁶³

Jeho finanční pozůstalost byla rozdělena mezi příbuzné a veškerý movitý majetek včetně literatury i písemností zdědila dle poslední vůle zesnulého jeho dobrušská bytná a hospodyně, matka dobrušského starosty Anna Archlebová.⁶⁴

Roštlapilův hrob na dobrušském hřbitově

O úmrtí J. M. Roštlapila informovaly českou veřejnost téměř všechny tehdejší noviny a časopisy, které přinesly i krátký životopis zesnulého. F. L. Rieger napsal k Roštlapilovu úmrtí ve svém dopise do Dobrušky: „...Prosím, abyste pánům spoluobčanům vyslovil můj přátelský pozdrav. Připomínám si s politováním, že mezi nimi již není P. Roštlapila, kterýž mi byl přítelem oddaným již ze studentských let a jedním z předních buditelů naší národnosti. Kéž najde mnoho následníků mezi spoluobčany Vašimi!“⁶⁵

*

Oba jmenovaní kněží a historikové působili v době tzv. vlasteneckého romantismu a podle toho se chovali a psali. Leckterý z dnešních čtenářů může mnohé jejich postoje považovat za naivní. Leč tehdy brali vážně Tylova slova: „Všechny naše kroky musí vésti láska k národu a jeho štěstí!“ Tehdy také platila i jiná stupnice morálních hodnot, kde byla na prvním místě osobní čest a skutečná láska k vlasti a národu – a nikoliv peněžitý zisk.

Jan Karel Rojek ani Josef Mnohoslav Roštlapil nepatří mezi veličány tehdejší české literární tvorby. Oba významní buditelé, jak z jejich celoživotního díla vyplývá, byli spíš neúnavnými dělníky „na národa roli dědičné.“ Patřili však zato mezi ty pracovníky, bez jejichž poctivé a nezištné každodenní činnosti by byl proces národního obrození nemyslitelný.

Čp. 43 v Kostelní ulici v Dobrušce, kde byla přádelní škola

Poznámky

¹ Roštlapil Jos., Jan Karel Rojek, děkan budyňský, in: *Method*, roč. V., 1879, č. 1, str. 23. Vikář je biskupův zástupce pro určitou skupinu venkovských far, nejprve v rámci panství, později okresu.

² Tamtéž.

³ Ottův slovník naučný (dále jen OSN), díl XXI., Praha 1904, str. 910 – 911 chybně uvádí, že se stal roku 1839 v Bohuslavicích farářem. Fara však zde byla zřízena až roku 1855. Od r. 1742 byly Bohuslavice expoziturou novoměstského děkanství. Zdejší duchovní se nazýval expozitou.

⁴ Roštlapil Josef, Jan Karel Rojek ..., tamtéž, č. 2, str. 24.

⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou (dále jen StOARK), fond Archiv děkanství Dobruška (dále jen DÚD), Pamětní kniha děkanství dobrušského, sign. 490/2, kn. č. 70 (dále jen PKD), str. 422 – 429.

⁶ Muzeum A. V. Šembery Vysoké Mýto, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1657.

⁷ Rejl František, Pater Jan Edvard Arnold, vzpomínka z roku 1848, in: *Časopis Vincentina*, roč. XXII., 1948, č. 5 – 6, str. 74 – 79. Arnold Jan Edvard, nar. 24. 1. 1785 v Mnichově Hradišti, zemřel 14. 8. 1872 v Praze. Osvícenský a vlastenecký kněz. V letech 1821 – 1838 farář v Miletíně. Jeho buditelské snahy narazily na prudký odpor poněmčeného panského úřednictva, které proti němu poštvalo i velkou část měšťanů. Nemocný a nervově vyčerpaný Arnold odešel r. 1838 na odpočinek do Prahy, kde ve své vlastenecké činnosti pokračoval. O Slovanském sjezdu sloužil 12. 6. 1848 památnou mši na býv. Koňském Trhu, dnešním Václavském náměstí. Byl zatčen a dva měsíce žalářován v klášteře sv. Jiří na Hradčanech. Jeho bratr Emanuel Arnold byl jedním z vůdců českého revolučního hnutí roku 1848, za což byl odsouzen k smrti. Trest mu však byl později změněn v žalář.

⁸ *Slovník naučný*, Frant. Lad. Rieger, Praha 1860, díl I., hesla: str. 53 Afek, Afeleia, Afelium; str. 245 anomalie; str. 265 Anyos; str. 282 Apsidy; str. 364 astrognozie, astrograf, astrolabium. Díl II., odd. 2, 1862, str. 118 délka planety heliocentrická, délka přísluní, délka odsluní, délka uzlu vystupujícího, délka Slunce; str. 178 Dignano, Digne, Digniutář, Digressio; str. 371 dvojhlavý orel, dvojhvězdy. Díl V., 1866, str. 254 Merkur, str. 1123 Orosia (církevně historické heslo). Díl VII., 1868, str. 611, Rojek Jan Karel (životopisné heslo).

⁹ Tzv. Dreyšukova kronika Miletína o události poznamenává: „Někteří občané ze strany farářovy, kteří se Arnolda ujímali, obdrželi poštou tištěnou písničku o odchodu faráře Arnolda. V zámku podezřívali z autorství kaplana Roštlapila a udali ho u konzistoře... Občané byli vyšetřováni a odsuzováni na 3 – 5 dní do vězení...“ Text písničky se nedochoval.

¹⁰ PKD, str. 5.

¹¹ Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze (dále jen LAPNP), dopisy J. M. Roštlapila K. J. Erbenovi, sign. I 6/4. Tato korespondence je publikována poprvé.

¹² Erben Karel Jaromír, Poklad, Praha 1958, str. 428:

Zazděná

Všickni se lidé rozplakali,
když mladou paní zazdívali:
pán zasmušilý v okně stál,
sám jediný on neplakal.

Přilítla z nebe holubice,
snesla se k paní do temnice:
zvala ji, zvala k veselí
a dvě pak odtud letěly.

Přilítla černá z pekla vrána
i navštívila v okně pána:
zvala ho, zvala k veselí
a dvě pak odtud letěly.

Mikuláš mladší Trčka z Lípy, držitel opočenského panství 1495 – 1516, jednal v souladu s tehdy platným tzv. Rendlovým zákoníkem podle zemského řádu z r. 1500.

¹³ Tamtéž, str. 202.

¹⁴ PKD, str. 5.

¹⁵ LAPNP, sign. I 6/4, dopis z 15. 3. 1849.

¹⁶ Tamtéž, dopisy z 2. 5. 1845, nedatovaný – zřejmě z listopadu až prosince 1845, z 22. 1. 1846 a ze 30. 4. 1848.

¹⁷ PKD, str. 425 – 426. Duzbaba Pavel, nar. 1806 v Chrasti u Chrudimi. Po absolvování práv se stal inspektorem finanční stráže a ředitelem Vrchního celního úřadu v Dobrušce. Byl přítelem Josefa Němce, manžela Boženy Němcové a jejich dětem byl kmotrem. Jeho manželka byla sestřenicí F. L. Riegra. Byl mj. jedním ze zakládajících členů Matice české. Zemřel 7. 5. 1878 v Dobrušce, kde je také pochován. (Matrika zemřelých Dobruška, sv. XV, 1845 – 1884, str. 489.) Havelka Matěj, zkoušený radní v Dobrušce, později zemský poslanec a čestný občan Dobrušky. Krůněk Ignác, po Havelkovi zkoušený první radní v Dobrušce, později přednosta Okresního úřadu v Nechanicích. Regner Josef, nar. 23. 2. 1794 v Havlovicích, zemřel 11. 5. 1852 v Náchodě. Po vysvěcení na kněze byl nejprve zámeckým kaplanem v Náchodě, pak farářem v Hronově a od r. 1845 děkanem v Náchodě. Významný osvícenec a národní buditel. Stračovský Pavel, přednosta Okresního úřadu v Novém Městě n. Met. a čestný občan Dobrušky. Malý Václav, Z dobrušských zápisků, in: Od kladského pomezí, roč. XI., 1933 – 1934, č. 1 – 2, prosinec – leden, str. 60, chybně uvádí Dusbabovo křestní jméno „Josef“ místo správného Pavel. Slovník naučný, Rieger, díl VII., Praha 1868, str. 277.

¹⁸ PKD, str. 426.

¹⁹ Voborník Jan, Příspěvek k dějinám textilního průmyslu na Novoměstsku, in: Nové Město nad Metují a jeho kraj, Praha, str. 120.

²⁰ StOARK, DÚD, sign. 504/16, str. 86.

²¹ Malý Václav, cit. příspěvek.

²² Muzeum A. V. Šembery, Vysoké Mýto, dopisy, sign. 1655.

²³ Farní úřad Bohuslavice, pamětní kniha, str. 207.

²⁴ Knihovna měla při založení 51 svazek, v r. 1847 již 147 sv. a r. 1849 193 sv.

²⁵ PKD, str. 4 – 5. Městské muzeum Dobruška, Pozůstalost po J. M. Roštlapilovi, sign. XIV/219.

²⁶ Sedláček August, Paměti z mého života, Praha 1924, str. 98 – 99. Desky (dsky) dvorské neboli manské či lenní, právní knihy o dočasné majetkové držbě, spojené

s určitými povinnostmi vůči panovníku či skutečnému vlastníku půdy. Desky zemské, právní knihy o skutečné majetkové držbě šlechty. Gubernium – název býv. zemského úřadu. Ingrosator – úředník provádějící zápisy do desk zemských či dvorských.

²⁷ Nedoma Milan, Z dopisů J. K. Rojka, bývalého kaplana a děkana novoměstského, později děkana v Budyni n. O., in: Nové Město nad Met. a jeho kraj, str. 98.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ PKD, str. 45 Libri erectionum – zakládací (zřizovací) knihy far a jejich nadací. Libri confirmationum – knihy o usazování (jmenování) kněží na jednotlivé fary.

³⁰ StOARK, f. ADO, sign. 1357/22, kn. č. 223. Opis „Novoměstské matriky“ uložen u StOA v Náchodě.

³¹ LAPNP, sign. I 6/4.

³² Kollár Jan, Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy Dceře, Praha 1862, str. 323. Pražák Richard se v Kulturním kalendáři Dobruška, prosinec 1969, str. 9, domnívá, že se tento dopis nedochoval. Roštlapil zde poprvé používá vlasteneckého jména Mnohoslav. Tento zvyk zavedl již Josef Liboslav Ziegler.

³³ LAPNP, sign. P XVIII A 1. Zřejmě poprvé publikoval Pražák ve shora zmíněném článku Kollárův dopis Roštlapilovi. Českoslovakizmus – tehdy byli Slováci považováni za příslušníky českého národa.

³⁴ Muzeum A. V. Šembery, dopisy..., sign. 1655.

³⁵ PKD, str. 426.

³⁶ Tamtéž, str. 429.

³⁷ Tamtéž, str. 426. Pivovar byl zničen požárem 7. 10. 1866 a více zde nebyl obnoven.

Konstituce – ústavní státní zřízení.

Oktrojírka – nařízené státní zřízení bez možnosti volby občanů.

Spilka – pivovarská prostora, kde probíhá kvašení.

³⁸ LAPNP, sign. I 6/4.

-
- ³⁹ Voborník Jan, Děkan J. K. Rojek a obraz sv. Václava na Dobeníně, in: Nové Město..., str. 93.
- ⁴⁰ Tamtéž, str. 93.
- ⁴¹ Tamtéž, str. 94.
- ⁴² PKD, str. 29.
- ⁴³ Voborník Jan, Z galerie našich významných krajanů a rodáků, in: Nové Město, str. 173.
- ⁴⁴ Tamtéž, str. 173.
- ⁴⁵ Juránek Jan, Český betlém – Nové Město nad Metují, Praha 1947, nepaginováno.
- ⁴⁶ StOARK, f. ADD, inv. č. 532/44, kart. 154. Riegrův slovník naučný, díl II., str. 508, 217, 228, 309, 310.
- ⁴⁷ Sedláček August, cit. dílo, str. 99.
- ⁴⁸ Anonym, Jan Karel Rojek, děkan budyňský, dodatek k životopisu, in: Method 1879, str. 106.
- ⁴⁹ StOARK, f. ADO, kn. č. 214, str. 114.
- ⁵⁰ PKD, str. 6.
- ⁵¹ Tamtéž.
- ⁵² Tamtéž a DÚD inv. č. 532/44, kart. 154.
- ⁵³ PKD, str. 6.
- ⁵⁴ Tamtéž, str. 459: „... Poněvadž tato kniha pamětní, ač s velikou pílí sepsaná, neodpovídá svým rozdělením předpisům v té příčině vydaným a z velké části už popsána jest, založili jsme co její pokračování pamětníci druhou...“, poznamenal po Roštlapilově smrti dobrušský děkan Antonín Flesar.

⁵⁵ ČČM 1887, str. 532 – 533.

⁵⁶ MMD, sign. 231/38. LAPNP, sign. I 6/4, dopis z 27. 10. 1855.

⁵⁷ Breve ragguaglio della vita e miracoli della gloriosa vergine, sposa e martire santa Orosia, Benátky 1755, II. vyd.

⁵⁸ LAPNP, sign. I 6/4, dopis ze 4. 3. 1863. Riegrův slovník, viz. pozn. 8. Vondruška Isidor, Životopisy svatých v pořadí dějiny církevních, Praha 1931, díl. II., str. 138. O jejím českém původu se vyjadřuje velmi skepticky. Podobně také OSN, díl XVIII, str. 891.

⁵⁹ MMD, sign. 114.

⁶⁰ ADO, kn. 214, str. 312.

⁶¹ Tamtéž, str. 335.

⁶² Ein skandalöser Vorfall, in: Politik, č. 83, 23. 1888, str. 5.

⁶³ Matrika zemřelých Dobruška, sv. XXIII., str. 25. V této souvislosti je třeba opravit hrubý omyl v OSN, díl XXI., Praha 1904, kde je uvedeno, že zemřel v klášteře na Bílé Hoře. Tento omyl traduje i Václav Žáček ve své sbírce dokumentů „Slovanský sjezd v Praze roku 1848“, Praha 1958, str. 554, kde v seznamu účastníků sjezdu uvádí Roštlapila navíc ještě jako benediktýna.

⁶⁴ PKD, str. 461. StOARK, f. OS Opočno, sign. IV 1888/491, kart. 33. Další osud této literární pozůstalosti je neznámý, krom nepatrného zlomku uloženém v dobrušském muzeu.

⁶⁵ Městské muzeum Dobruška, sign. 171, dopis F. L. Riegera neznámému adresátu v Dobrušce, Vídeň 28. 11. 1888.

© Václav Matouš

Jan Karel Rojek a Josef Mnohoslav Roštlapil
(Představitelé druhé generace národního obrození v Podorlicku)

Muzeum Dobruška 2005